

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

АСПІРАНТІВ, МОЛОДИХ ВЧЕНИХ І ПРАКТИКІВ

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО Й ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ»

27 березня 2015 року

А. О. АЛЕКСЕЄВА

ALIEKSEIEVA A.

*аспірант, Академія адвокатури України,
помічник-консультант народного депутата України
(Науковий керівник –
кандидат юридичних наук К. В. Легких)*

ФОРМУВАННЯ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ: НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЧИ ПІДКОНТРОЛЬНІСТЬ

THE FORMATION OF THE JUDICIAL CORPS: INDEPENDENCE OR ACCOUNTABILITY

*Тези доповіді на Науковій конференції аспірантів, молодих вчених і практиків
«Актуальні питання законодавчого й організаційного забезпечення здійснення правової допомоги в Україні»,
27 березня 2015 року, Київ, Академія адвокатури України*

Одним з основних принципів демократичної держави, який Україна затвердила Конституцією 1996 року, є принцип народовладдя. Згідно положень Основного Закону, народ визнається носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в країні та може реалізовувати владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та місцевого самоврядування [6, ст. 5]. Розглядаючи даний принцип через призму судової гілки влади, доцільно

зауважити, що ст. 124 Конституції визначає можливість народу брати участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. На даний час, роль народу в судовій системі звужена до мінімуму, фактично, громадяни України не мають жодних точок дотику до судової влади. Можливість реалізації влади народу через суди звели до представництва у якості присяжних засідателів у виключних випадках, а саме щодо злочинів, за

вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі [7, ст. 31].

Для відновлення принципу народовладдя у правосудді, необхідно підвищити вплив народу на процес формування суддівського корпусу та фактично включити його в основні процеси реалізації судової влади України.

З іншого боку, в Україні задекларований принцип розподілу державної влади на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Відокремлення гілок влади передбачає їх взаємну рівновагу, незалежність та можливість взаємоконтролю між ними і доповнюється системою стримувань та противаг, яка передбачає конкуренцію різних органів влади, наявність засобів для взаємного стримування й підтримки відносної рівноваги сил [6].

На сьогодні в Україні принцип рівноваги та незалежності гілок влади кардинально порушений. В першу чергу, доцільно зазначити, що процеси формування судів, обрання і призначення суддів, а також їх звільнення, фінансування судових органів цілком у руках Верховної Ради та Президента України. Таким чином, суди є підконтрольними та вторинними державними органами. Підтвердженням того є відсутність будь-яких вагомих важелів впливу у судів на інші органи державної влади. Таким чином, суди втрачають свою незалежність відносно Конституції і замість ухвалення рішень від імені України, єдиним джерелом влади в якій є народ, вони фактично скеровуються органами, яким підконтрольні.

В світлі цього, беззаперечною є необхідність термінового відновлення незалежності судів та коригування всієї судової системи України. Оптимальною видається система формування суддівського корпусу судів першої інстанції шляхом прямих виборів по територіальному принципу. Дана норма забезпечить, по-перше, участь народу у судовій владі, по-друге, зніме один з найвагоміших важелів впливу на суддів.

На даний час, схожа форма народовладдя застосовується лише у деяких країнах. Так, у США в 23 з 50 штатів судді першої та інших інстанцій обираються народом. Як зазначають вітчизняні науковці, запровадження обрання суддів в США мало своєю метою підняття довіри людей до суду [5].

У Швейцарії, в деяких кантонах, судді також обираються народом. Поряд з цим, судді Верховного суду Японії проходять процедуру обрання народом, щоб залишитися на посаді, відпрацювавши певний термін.

Таким чином, використовуючи сучасний міжнародний досвід, можна візуалізувати ідею формування суддівського корпусу наступним чином: 1) судді судів першої інстанції мають обиратися на прямих загальних виборах по територіальному принципу; 2) судді вищих рівнів судової вертикалі – шляхом обрання з числа суддів першої інстанції того чи іншого регіону на обласній конференції суддів, а склади вищих спеціалізованих судів – з числа суддів апеляційних судів на загальному з'їзді суддів України.

Безумовно, процес обрання судів має базуватись на принципах пропорційності та територіальності. Окрім того, до кандидатів на посаду судді того чи іншого суду мають застосовуватись відповідні вимоги щодо віку, досвіду роботи та, можливо, особистих якостей.

Наступним, не менш важливим питанням, є механізм відкликання та дисциплінарного покарання судді. Передусім, правом відкликати обраного суддю має бути наділений народ, який його обирає. Підстави для відкликання судді мають бути чітко прописані, для того щоб унеможливити зловживання та надмірний тиск на суддю.

Наведена система формування суддівського корпусу фактично відображає основні задекларовані в Конституції України принципи. В тому числі, введення механізму обрання суддів народом, забезпечить виконання наступних положень Основного Закону: держава відповідає перед людиною за свою діяльність; єдиним джерелом влади в Україні є народ (ст. 3); народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 5); народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних (ст. 124), а також тих, що гарантують незалежність судової гілки влади, відсутність впливу на неї та підкорення суддів виключно закону (ст.ст. 126, 129).

Крім того, має бути створений орган, наділений дисциплінарними і контролюючими функціями. Створення такого органу має покладатися на за-

конодавчу і виконавчу гілки влади. Таким чином, вдасться досягти рівноваги між усіма гілками влади і зберегти принцип взаємного контролю.

Така модель формування судів цілком буде відповідати основоположним демократичним принципам, забезпечить не декларативну, а реальну роль народу у реалізації судової влади. Окрім цього, принцип виборності суддів значно підвищить рівень довіри до судової системи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антонов К. Выборность судей // Юридическая практика. – 2015. – № 3/891. – С. 29.
2. Войнарович А. Б. Участь народу у здійсненні правосуддя у кримінальних справах за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. Б. Войнарович. – Львів, 2011. – 203 с.
3. Гринишин А. Б. Вітчизняний досвід участі присяжних засідателів у здійсненні правосуддя в кримінальних справах / А. Б. Гринишин // Держава і право (Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України) : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – 2010. – Вип. 48. – С. 512–518.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
5. Кивалов С. Судьи должны избираться народом [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=260066>
6. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
7. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
8. Мухамеджанов Э. Как работает суд присяжных в США [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1236057>